

🎙 RÖPORTAJ

Ölmez ağacını madene kurban eden teklif

📄 FIRAT ŞİT

Türkiye’de zeytin ve zeytinyağı sektöründe farkındalık yaratma misyonuyla hareket eden Zeytindostu Derneği’nin Yönetim Kurulu Başkanı Dr. Hilmi Yıldırım, derneğin yönetim kurulunu temsilen **tarlasera**’nın sorularını yanıtladı. Yıldırım, son dönemde gündeme gelen zeytinliklerin madencilik faaliyetlerine açılmasını öngören yasa teklifine dair düşüncelerini, binlerce üretici ailenin geçim kaynağı olan zeytinliklerin tehdit altındaki geleceğini, teklifin geçmesi durumunda yaratacağı çevresel ve ekonomik etkileri tüm detaylarıyla anlatıyor.

İlk olarak Zeytindostu Derneği’ni biraz daha yakından tanımak isteriz. Dernek ne zaman, nasıl kuruldu, hangi ihtiyaçtan doğdu?

Derneğimiz, üreticilerden tüketicilere, birçok alanda zeytine gönül vermiş kişilerin bir araya gelmesi ile 2006 yılında kuruldu. Türkiye’de zeytin ve zeytinyağı alanında faaliyet gösteren ilk sivil toplum

kuruluşu olmanın gururunu da taşıyoruz. Zeytinin anavatanı olarak anılan ve zeytin-zeytinyağı üretiminde dünyada sayılı ülkeler arasında yer aldığımızın bilinciyle “Nasıl kaliteli zeytin ve zeytinyağı üretiriz?”, “Kaliteli zeytinyağını nasıl tanırız?” ve bu doğrultuda “Ülkemizdeki sektörel dağınıklığı bir farkındalık bilinci etrafında nasıl toparlarız?” sorularıyla yola çıktık.

DR. HİLMİ YILDIRIM

1966 yılında Aydın Söke’de doğdu. İlk ve Orta eğitimini **Didim**’de, lise eğitimini Aydın’da tamamladı. 1990 yılında Atatürk Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesinden mezun oldu. Daha sonraki yıllarda Açık Öğretim Fakültesi Yerel Yönetimler ve Mahalli idareler Bölümü, Veterinerlik ve Laborantlık Bölümü ve İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümlerinden de mezun oldu. Siyaset biliminde doktora yaptı. Hâlâ **Didim**’de kendisine ait özel ağız ve diş sağlığı polikliniğinde Çene Cerrahisi Uzmanı olan eşi ve Diş Hekimi oğlu ile birlikte çalışıyor. Aynı zamanda zeytin ve zeytinyağı üreticisi Yıldırım, Zeytindostu Derneği’nin ve İzmir Zeytincilik Araştırma’nın düzenlediği birçok eğitimine katıldı. Hâlihazırda Zeytindostu Derneği Yönetim Kurulu Başkanlığını yürüten Yıldırım, ayrıca 2011 yılında İtalya’da kurulan Re.C.O.Med. Akdeniz Zeytin Kentleri Birliği Yönetim Kurulu Başkanı ve **Didim** Ziraat Odası Yönetim Kurulu Başkanlığı görevlerine de devam ediyor.

Bugüne kadar Türkiye’de zeytin ve zeytinyağı kültürünü koruma, yaygınlaştırma konusunda ne tür çalışmalar yürüttünüz? Hedefleriniz neler?

Dernek olarak kurulduğumuz günden bu yana, ülkemizin yerel değerleri açısından ulusal düzeyde farkındalık kazanması ve uluslararası alanda kendini var edebilmesi için var gücümüzle çalışıyoruz. Bu kapsamda, “Zeytin Ürünlerinde Kalite ve Farkındalık” başlığıyla talebe göre dijital, yüz yüze ve hibrit formatlarda düzenlediğimiz eğitimlerle katılımcılarımıza zeytinyağında kalite bilincini aşıyoruz. Ayrıca her yıl, her aşaması özenle planlanan ve kritik safhaları noter huzurunda gerçekleştirilen “Natürel Sızma Zeytinyağında Kalite Yarışması” ile yerel üreticilerimizi teşvik ediyoruz. Geçmiş yıllarda yarışmamızda ödül alan üreticilerin dünyanın saygın yarışmaları ve kataloglarında yer aldıklarını görmek, zeytinde katma değer yolculuklarını izlemek bizi çok mutlu ediyor.

Biz her zaman şunu söylüyoruz: Yerel, yerel, yerel... Ülkemiz; yüksek polifenol

içeriğiyle öne çıkan, son derece kıymetli yerel zeytin çeşitlerine ev sahipliği yapıyor. Bizim en büyük hedefimiz, bu değerli çeşitlerin sahip olduğu biyoaktif bileşenlerin oluşturduğu doğal kaliteyi sofraya ulaşıp korumak, üretim bilincini yaygınlaştırmak. Hem üreticiye hem de tüketiciye bu yerel zenginliğin farkını ve değerini anlatmak önceliğimiz. İşte tam da bu nedenle zeytinliklerimiz yalnızca tarımsal değil, genetik ve kültürel açıdan da korunması gereken hazineler.

Zeytinlik sektöründe sahadan aldığınız verilerle oluşturduğunuz gözlemler neler? Türkiye’de zeytin ve zeytinyağı üreticisi ne durumda, zeytinliğe ne gözle bakılıyor?

Ülkemiz, zeytinlik alanlar bakımından oldukça zengin, üreticilerimiz ise büyük bir özveriyle üretimlerini sürdürüyor. Özellikle küçük ölçekli üreticiler; iklim değişiklikleri, ekonomide yaşanan dalgalanmalar, artan girdi maliyetleri ve yetersiz destekler gibi sorunlarla mücadele etmeye çalışırken, bu zorluklara zeytinlikleri ilgilendiren mevzuat

değişiklikleri ihtimali de ekleniyor.

Sahadan edindiğimiz en önemli gözlem ise şu: Zeytinliklere hâlâ bütüncül bir anlayışla yaklaşılmıyor. Oysaki üreticilerimizin geçim kaynağı olan zeytinlikler, ülkemiz için yalnızca bir tarımsal alan değil, aynı zamanda ciddi bir ekonomik potansiyel taşıyor. Bununla birlikte, zeytinlikler kültürel bir miras ve sürdürülebilir bir ekolojik düzenin de vazgeçilmez bir parçası.

Bildiğiniz gibi TBMM komisyonunda onaylanan ve zeytinlik alanların madencilik faaliyetlerine açılmasına izin verecek olan teklif kamuoyunda ciddi tepki çekti. Siz bu düzenlemeyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ülkemizin çevresel sürdürülebilirlik, karbon salınımı ve küresel ısınma konularında uluslararası arenada attığı adımlar ile bu düzenlemenin örtüşmediği endişesini taşıyoruz. Ekonomik açıdan bakıldığında, madencilik faaliyetlerinin hayata geçirilmesi için yapılacak harcamalar bir yana, ağaçların yeni bölgeye uyum sağlaması için gereken çalışmaların da önemli bir ekonomik yük getireceği açık. Bununla birlikte, zeytin ve zeytinyağı ürünlerinin hem üreticilerimizin geçim kaynağı hem de ülkemizin keşfedilmeyi bekleyen önemli bir katma değerli ihracat potansiyeli ve yüksek ekonomik değeri olduğu unutulmamalı.

Sizce hem çevresel hem de ekonomik anlamda kırılma yaşatabilecek bir teklife neden ihtiyaç duyuluyor? Zeytinlikler neden madencilik için cazip hâle geliyor?

Ne yazık ki zeytinliklerin madencilik faaliyetlerine açılmasına yönelik kanun teklifleri ilk kez gündeme gelmiyor. Ülkemizde zeytin ağacının doğal yayılım gösterdiği alanlar aynı zamanda jeolojik sıkışma bölgesi olduğundan yer altında pek çok maden barındırıyor. Yer altındaki madenin üstündeki doğal zenginlikten daha çok kazanç getireceğine dair yanlış beklentiler bu tekliflerin gündeme gelmesine neden oluyor. Oysa zeytinliklerin yayılım gösterdiği araziler flora ve faunası ile bir bütün. Bu alanlar, yerel gastronomi, ekolojik turizm, genetik çeşitlilik, su kaynakları açısından benzerinin oluşturulması imkansız bölgeler. Şu anki halleriyle taşıdıkları bu potansiyeli ortaya koyarak hem madenlerin getireceği kazançtan çok daha büyük hem de nesiller boyu sürecek kazançlar elde etmek mümkün. Unutulmamalı ki tarım ve doğa bizim tek yuvamız ve bu sebeple planlamalar hassas, uzun vadeli ve sürdürülebilir olmalı.

🎤 RÖPORTAJ

Şüphesiz madencilik de Türkiye'nin önemli ekonomik girdilerinden birini oluşturan bir sektör. Ancak madencilik ve tarım sektörünün daha uyumlu çalışması mümkün değil mi? Dünyadaki örneklerine baktığınızda maden için tarım alanlarının yok edildiğine şahit oluyor musunuz?

Elbette madencilik, Türkiye'nin önemli ekonomik sektörlerinden biri. Ancak madencilik ile tarımın uyum içinde çalışması gerektiğini düşünüyoruz. Sorun, bu sektörlerden birinin diğerini riske atarak feda edilmesi. Kısacası, bu iki sektörün denge gözetilmeden karşı karşıya getirilmesi. Eğer biz, toprağın üstündeki değerini farkına varır; yani zeytinin gastronomik, kültürel ve ekonomik gücünü doğru anlar ve anlatırsak, bunu yüksek katma değere dönüştürebiliriz. Eğitimlerimizde bunun nasıl mümkün olabileceğini yıllardır anlatıyoruz.

Dünyada özellikle az gelişmiş ülkelerde, tarım alanlarının madencilik için tercih edildiği birçok örneğe rastlıyoruz. Ancak bunun sonucunda hava ve su kirliliğinin oluşması ve ekosistem dengesinin bozulması da bir gerçek. Oysa tarım özellikle zeytin gibi çok yıllık ağaçlarla yapılan üretim, doğru korunduğu sürece nesiller boyu devam edebilecek, sürdürülebilir bir ekonomik faaliyet. Gelişmiş ülkelerde ise açık madencilik faaliyetlerinin az olduğunu, açık madencilik yapılması gereken alanlarda ise tarım ve orman alanlarının korunarak maden çıkarmaktan vazgeçildiğini, madensel hammadde ihtiyaçlarını az gelişmiş ülkelerden karşıladıklarını gözlemliyoruz.

→ Bu teklifin yalnızca zeytin üretimi değil, o bölgelerdeki biyolojik dengeyi ve yaşamı da tehdit edeceği düşünülüyor. Bu anlamda zeytinliklerin madencilik için açılmasının çevresel etkilerini nasıl özetlersiniz?

Çevresel açıdan bakıldığında, zeytinlik alanlar sadece tarımsal üretim yapılan yerler değil. Bu alanlar, bölgedeki biyoçeşitliliğe ev sahipliği yapan ve iklimin dengelenmesi ile doğal çevre döngülerinin sürdürülmesinde kritik rol oynayan ekosistemler. Zeytin ağaçlarının bulunduğu alanlardan sökülmesi, yerel hayvan ve bitki türleri için ciddi bir yaşam alanı kaybı anlamına geliyor ki bu canlıların büyük çoğunluğu başka bir yere taşınamayacak kadar bölgeye özgü. İlave-ten, zeytin ağaçlarının hem çölleşmeye hem de erozyona karşı toprak tutucu görevini düşündüğümüzde, söz konusu uygulamaların büyük bir çevresel tahribatla sonuçlanabileceği endişesini taşıyoruz.

Bahsettiğiniz gibi zeytin ağaçlarının sökülüp başka bir yere taşınabileceği, "zeytinliği başka yere taşıyız" yaklaşımı da gündemde. Bu biyolojik olarak mümkün mü? Gerçekten yeniden randıman alınabilir mi?

Zeytin ağaçlarının sökülüp başka bir yere taşınabileceği yönündeki yaklaşım teorik olarak mümkün ancak pratikte son derece sorunlu ve riskli. Zeytin ağacı çok değerli ve uzun ömürlü olduğu için geçmişte bazı taşıma denemeleri yapıldı. Taşıma işlemi genellikle ağaç uykudayken, yani vejetatif dönem dışında gerçekleştirilir. Taç ve kök budaması yapılır ve amaç yumrusuna zarar vermemek olur. Ağaç taşıma işleminin kendisi zaten oldukça hassas ve masraflı bir işlemken, yeni yerine taşındıktan sonra

adaptasyonunu sağlamak yıllar sürebilir ve bu süreç sadece zaman değil, aynı zamanda ciddi bir bakım ve masraf da gerektirir.

Kısacası, ağaçların hem taşıma işlemi hem de yeni yerine adaptasyon çalışmaları için zaman, hassas bakım ve ciddi bir maliyet gerekecek. Ne yazık ki dernek olarak bu taşımanın gerektirdiği özenin ve masrafların maden şirketleri tarafından üstlenileceği sözünü samimi bulmuyoruz.

Zeytin sadece bir tarım ürünü değil, bir kültür, bir hafıza, bir geçim kaynağı.

Zeytin neden bu kadar önemli? Sizce Türkiye zeytine gereken değeri veriyor mu?

Evet, ölmez ağacın meyvesi zeytin sadece bir tarım ürünü değil. Çünkü zeytin, bu toprakların kültürel hafızası; binlerce ailenin geçim kaynağı, her kuşağın bir sonraki kuşağa bıraktığı bir kültürel miras, barışın ve bereketin simgesi. Kısacası kültürümüz, zeytin gölgesinde gelişen yaşamışlıklarla şekillenen bir parça. Ayrıca ülkemiz zeytinin dünyadaki gen merkezi. Buna karşılık, ülkemiz zeytinin bize verdiği mirasa sahip çıkıyor mu? Zeytinlikleri hedef alan kanun teklifleri ve zeytin üreticisine verilen destekler, bu konuda özünü soru işaretleri yaratmaya devam ediyor. Bizce, zeytine değer vermek geleceğe sahip çıkmak anlamına geliyor. Zeytin ağacından elde edilen ürünler fonksiyonel beslenmenin önemli bir parçası. Dünyada yeni bilimsel araştırmalarla bunun detayları ortaya konuyor. Dolayısıyla zeytin ağacından elde edilen ürünler özel beslenme ihtiyaçları bulunan bireylerin kullanımına sunulmak üzere müthiş bir ekonomik potansiyele barındırıyor. Bunun için hem üreticilere hem tüketicilere farkındalık kazandırmaya ihtiyaç var. Dernek olarak verdiğimiz eği-

timlerde, ziraat ve ticaret odaları ile birlikte düzenlediğimiz etkinliklerde bunun nasıl yapılabileceğini anlatıyoruz.

Rakamlar, ihracat, istihdam, yerel kalkınma gibi boyutlarıyla ele alırsak, zeytinin Türkiye ekonomisine katkısını nasıl tanımlarsınız? Bu yasa teklifinin geçmesi hâlinde kısa, orta ve uzun vadede ekonomik olarak nasıl bir kayıp bekliyorsunuz?

Zeytin, Türkiye için sadece bir tarım ürünü olmanın ötesinde istihdam sağlayan, katma değerli ihracat potansiyeli bulunan ve kırsal kalkınmayı destekleyen stratejik bir ürün. Mevcut durumda, TÜİK'in Bitkisel Üretim 1. Tahminine göre dane zeytin üretimi 2024 yılında 2,9 milyon ton olarak açıklandı. Ayrıca USDA verilerine göre, AB'nin başlıca tedarikçileri olan Tunus ve Türkiye'de zeytinyağı arzının bol olması, 2024/25 pazarlama yılında AB'nin zeytinyağı ithalatının istikrarlı şekilde devam etmesini sağlayacak. Ayrıca yurt içi tüketimde zeytin ürünleri fonksiyonel beslenme ihtiyacı olan bireylerin vazgeçilmezi. Zeytinlikler sadece tarım işçiliği sağlamakla kalmıyor; yağhanelerden şişeleme tesislerine, lojistikten pazarlamaya kadar geniş bir istihdam zinciri oluşturuyor. Aynı zamanda küçük üreticilerin geçim kaynağı olup yerelde gelecek nesillere aktarılan ekonomik canlılık sağlıyor. Bununla birlikte zeytin ağaçlarının bulunduğu alanlarda, o bölgelerin gastronomik zenginliğini oluşturan hayvansal ve bitkisel üretim de söz konusu.

Bu noktada zeytinliklerin madencilik faaliyetine açılması milyonlarca yıl içerisinde oluşmuş benzersiz bir gıda kaynağının yok

olması ile sonuçlanacak. Halbuki bu potansiyel, gastroturizm sektörü için nesiller boyu geleceğe taşınacak tükenmez bir kaynak olabilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, söz konusu yasa teklifi kısa vadede bazı ekonomik gelirler getirebilir gibi görünse de uzun vadede Türkiye'nin önemli bir potansiyeli olan pek çok sektörü olumsuz etkileyerek ciddi ekonomik ve telafisi mümkün olmayan sosyal kayıplara yol açma riski taşıyor.

Zeytindostu Derneği olarak bu yasa teklifine karşı nasıl bir mücadele yürütüyorsunuz? Sizce kimler neler yapmalı? Bu düzenlemenin geri çekilmesi ya da engellenmesi için kamuoyuna, üreticiye ve tüketiciye ne gibi sorumluluklar düşüyor?

Öncelikle derneğimiz, gücünü zeytine gönül veren yüzlerce üyesinden alıyor. Bu noktada öncelikli çabamız, üyelerimizin sesine kulak vermek ve onların kamudaki sesi olabilmek. Bu kanun teklifi kapsamında, üyelerimizden gelen görüş ve endişeleri hem yönetim kurulu olarak hem de derneğimizin hukuk danışmanı ile istişare ediyoruz. Bu süreçte, üreticilerimizin sesi olmaya, onların haklarını ve endişelerini gerekli mecralarda değerlendirmeye ve seslerini duyurmaya devam edeceğiz.

Bu düzenlemenin gerçekleşmemesi, zeytinliklerin çevresel dengenin bir parçası, üreticilerimizin geçim kaynağı, gastronomi kültürümüzün hammaddesi ve ihracatta katma değer potansiyeli ile önemli bir ekonomik kaynak olduğu göz önünde bulundurularak sadece bizlerin değil; kamuoyunun, üreticilerin, tüketicilerin yani toplumun tüm kesiminin sorumluluğu.

Zeytinin geleceğini nasıl görüyorsunuz? Bu yasa geçerse 10 yıl sonra Türkiye'de zeytinlikler neye dönüşür? Geçmezse, doğru politikalarla neler mümkün olabilir?

Zeytinin geleceğini oldukça umut verici görüyoruz. Türkiye, zeytin ve zeytinyağı konusunda küçük yatırımlarla katma değerli üretim, ihracat ve gastronomi açısından hem üreticinin hem de ülke ekonomisinin kazanaacağı büyük bir potansiyele sahip. Ancak bu potansiyel hâlen değerlendirilmeyi bekliyor.

Eğer bu yasa geçerse, zeytinlik alanlarımız madencilik faaliyetlerine feda edilecek. Bu sadece zeytin ağaçlarıyla sınırlı kalmaz; o alanların etrafında yaşayan yerel ot türleri ve hayvan popülasyonu da yok olma riskiyle karşı karşıya kalır. Bu tercih, uzun vadede ülkemizi ciddi bir ekolojik tahribata ve ekonomik kayba sürükler. Ancak yasa geçmezse ve doğru tarım-gıda politikaları izlenirse, yerel zeytin çeşitlerimizi düşük maliyetle natürel sızma zeytinyağına dönüştürerek yüksek katma değerli bir ihracat kalemi hâline getirebiliriz. Aynı zamanda zeytinliklerin çevresindeki kıymetli yerel otlarımızı doğrudan ham hâliyle ya da işlenmiş şekilde ekonomiye kazandırmak da pek tabii mümkün. Tüm bunlar, sadece tarım ve gıda sektörünü değil, gastronomi ve kırsal turizm gibi alanları da canlandırır. Sonuç olarak, doğru tercihlerle hem doğamızı korur hem de ekonomimizi güçlendiririz.

Özetle asıl soru şu: Zeytini olduğu yerde yaşatarak mı geleceğe taşıyacağız yoksa bulunduğu ekosisteminden koparıp bu potansiyeli riske mi atacacağız? ■